

bevarats af profetskolans i Judeen kvarblifna medlemmar.

ROUSSEAU OCH HANS LÄROR.
Litteraturblad n:o 5, maj 1857

Insändt. – Red. tager sig friheten uttrycka den önskan, att Förf. framdeles benäget ville meddela utdragen ur fremmande skrifter i öfversättning.

10

DEN AFLÄGSNASTE URTID OCH DEN AFLÄGSNASTE FRAMTID.
Litteraturblad n:o 9, 10 och 11, september, oktober och november 1857

Vi införa denna artikel såsom profstycke, icke såsom af Red. omfattad lära. Det inses lätt, att det är nog narraktigt att tro, att Gud hellre skapar krafter i gasen, än i ett fluidum eller i en fast kropp. Det bör läras: hvarföre materien extenderade sig till gasform – och så i oändlighet, icke antagas, att Skaparen företrädesvis är gasfabrikant. Dessutom är attraktionen icke rörelse »omkring bestämda medelpunkter». Den första stöten, som gifvit de kretsande verldskropparne fart, är ett extra-antagande. Attraktionen håller dem blott i jemn lunk – förutsatt, att gasens kondension lemnade efter sig den absoluta tomheten, så att intet hinder möter, ingen friktion minskar farten.

20

Den gifna följden synes vara, att detta skall så fortfara in infinitum – alla nu bestående klot afplattas, upplösas i ringar, och det hela återgå till gas.

30

Men om centrifugalkraften i tidens begynnelse tagit sig friheten »vinna öfverhand» öfver attraktionen, skulle väl urgasen – och »gashypotesen» – blifvit allt tunnare och tunnare.

Hvilket aldrig betviflade förhållanden allsintet bevisar för gashypotesen.

40

Hypotetiskt nemligen; ty hvarken någon naturföreteelse eller något experiment visar en öfvergång från gasform till en glödande massa. Det är också blott ett bekvämt talesätt att säga: värmen har »utstrålat i rymden» – der den icke mera finnes. Äfven tätheten hos vårt solsystems himlakroppar, angående hvilken för öfrigt astronomerna äro af olika tankar, och rörelseplanernas sammanfallande hafva, såsom Förf:s egen framställning visar, sina stora undantag.

34 KEJSERLIGA FINSKA HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPET I ÅBO.

Kejsrerliga Finska Hushållnings-Sällskapets underdåniga utlåtande

50

Kejsrerliga Hushållnings-Sällskapet har behagat hedra mig med en skrifvelse af den 22:a Maj d. å. och en uppfordran att meddela Sällskapet min ringa mening angående åtskilliga åtgärder till landt-hushållningens upphjelpande, hvilka Sällskapet borde i anbefaldt underdånigt utlåtande hos *Hans Kejsrerliga Majestät* föreslå.

Medveten af min ringa insigt och erfarenhet i ifrågavarande ämnen, har jag dock ansett mig af skyldig aktning för Kejsersliga Hushållnings-Sällskapet och dess fosterländska stråfvanden förbunden, att i ödmjukhet här anföra, hvad jag i afseende å ifrågavarande förslag anser vara att anmärka.

Ingen torde betvifla, att icke undervisning och exempel på det bättre utgöra det första vilkoret för hvarje industrins förkofran i hvarje land. Äfven inrättandet af en vetenskaplig läroanstalt för landthushållningen i detta land måste otvifvelaktigt bära god frukt. Men en sådan inrättning kräfvär betydliga anslag; under närvarande förhållanden saknas i landet lärare för densamma äfvensom här saknas tillfälle för de vid den teoretiskt bildade lärjungarne att fullända sin bildning genom att något se och erfara. Min ödmjuka åsigt vore derföre, att ändamålet till en början skulle lämpligare och fullständigare vinnas, om Sällskapet till sin disposition ägde en stipendiifond, ur hvilken det kunde understödja unge män, med förberedande studier, för besökande af någon utländsk läroanstalt, enligt Sällskapets bestämmande, samt för någon resa på kortare tid efter fulländad lärokurs, äfven denna resa enligt Sällskapets föreskrift och med uppdrag, att inhemta notiser angående någon särskild gren af landthushållningen och deröfver till Sällskapet afgifva berättelse. 10

Jag tager mig vidare friheten fästa Kejs. Hushållnings-Sällskapets uppmärksamhet derpå, att hvad som afhåller studerade unga män i detta land, från att ägna sig åt landtbruket eller andra industrigrenar, är svårigheten, att icke säga omöjligheten, att finna någon anställning. Ett större antal elever, uppfostrade vid ett inhemskt vetenskapligt landbruksinstitut skulle se sig här utan all framtid och troligen såsom redan sker med de bättre eleverna från Realskolorna, söka sin fortkomst i Ryssland. Det torde derföre vara en nödvändig omsorg, att Sällskapet skulle utdela de föreslagna understöden, endast i den mån utsigt finnes, att använda stipendiaterna såsom agronomer eller såsom lärare vid mindre landtbruksskolor. Det vore å andra sidan lika nyttigt som billigt, att hvarje stipendiat förbunde sig, att vissa år i anförd egenskap tjena Sällskapet och det allmänna, under förpligtelse att eljest återbetala understödets belopp, för hvilken återbetalning borgen borde ställas före stipendiets erhållande. 30

Äfven om här ödmjukast föreslagna utväg skulle af Kejs. Hushållnings-Sällskapet gillas, synes det vara lämpligt, att Sällskapet skulle underdånigt utbedja sig, att framdeles, när förhållandena det medgifva, få hos *Hans Kejsersliga Majestät* inkomma med förslag till en vetenskaplig undervisningsanstalt för landtbruket. 40

Hvad angår bristen på godt efterdöme i praktisk agronomi, är den direkta utvägen att afhjelpa densamma utan tvifvel, inrättandet af mönsterfarmer. Den grundsats, man i Sverige adopterat, att med statsanslag understödja inrättandet af landtbruksskolor, för hvilka landtbrukssällskap eller något bolag anslagit något visst belopp, synes äfven vara tillämplig för mönsterfarmer, om skola med en sådan förenas. I annat fall torde redan ett räntefritt förslagslån vara allt, som med skäl kan begäras. I hvardera fallet skulle understödet blifva för Staten lindrigast och kanske af mesta nytta för företaget, om något Kronoboställe kunde för ändamålet på viss tid upplåtas. Sålunda skulle nemligen ett mindre kapital erfordras, och ingen köpeskilling för jorden på företaget riskeras. 50

Verkstäder för åkerbruksredskapers förfärdigande kan Staten, såvidt

jag förstår, främja endast genom förlagslån. Sådane företag lemnas med största fördel åt den enskilda spekulationen, hvilken genom Statens mellankomst i dylika fall nedtryckes, utan någon vinst för det allmänna.

I Kejsrerliga Hushållnings-Sällskapets högtärade skrifvelse läses:

»4:o Sådane beskattnings- och *lagskipnings*-åtgärders vidtagande» etc.

Jag vågar ödmjukast antaga, att här är ett renskrifningsfel, och att det bör heta: *lagstifnings*-åtgärder.

Beskattningsåtgärder, som skulle kunna främja den arbetande tjenstehjonsklassens bättre ställning med afseende å jordbruk och husflit, äro utom min förmåga att bedöma. Det är mig blott bekant, att i Savolaks torpare betala skatt till Kronan, en beskattning, okänd i andra delar af landet, som icke ens torde vara i lagenlig väg tillkommen, och hvars upphäfvande i hvarje fall synes vara billigt, utan att dock härpå i ifågavarande afseende ligger någon synnerlig vikt.

Det är en känd och erkänd sak, att den Svenska lagstiftning, som äfven är vår, för tjenstehjon och de besittningslösa arbetarena hufvudsakligen gått derpå ut, att förskaffa de förmögnare tjenare för godt pris. Att den närvarande Tjenstehjonsstadgan, Lösdrifveriförordningarne m. m. måtte få ett humanare skick, är visserligen önskvärdt. Det vore också utan tvifvel behöfligt, att städernas särskilda Magistratsstadganden angående inflyttningsrätt och laga försvar skulle underkastas en revision, emedan man åtminstone i en del städer gått vida längre i de besittningslöses kujonerande, än allmänna författningar medgifva. Kanske kan något dylikt påfinnas äfven i landtkommunerna. – Men att af nya lagar hoppas något positivt för ändamålet, torde vara, att af bokstafven begära mera, än den förmår. Till ekonomiskt välstånd såväl som till moraliskt sinnelag och lefverne fordras människans egen fria håg och vilja; och den skapas icke af någon lag.

Det blefve alltför långt och hör icke heller till frågan, att här söka påpeka, hvad möjligen Kejsrerliga Hushållnings-Sällskapet kunde göra för ändamålet. Men den enda verksamma åtgärd, som af Regeringen kan begäras, är säkert främjandet af folkskolors inrättande i landet. Tänkande statsmän och nationalekonomer äro ense derom, att, i frågor som denna, det fullvexta släktet måste lemnas åt sitt öde, och all omsorg vändas till den uppvoxande generationen. Och dennas behof är bildning. Ur synpunkten af Kejsrerliga Hushållnings-Sällskapets sträfvanen äro fasta folkskolor önskliga, icke blott ambulanta skolmästare, som bistå presterskap och klockare i katechesens inlärande. Folkskolor äro naturligtvis lika nödvändiga för den besutna allmogen, som för den tjänande arbetaren. Också måste man anse bildning hos den befallande såsom ett nödvändigt vilkor för tjenarens välstånd och moralitet.

En förbättrad kreditlagstiftning har länge varit ett önskningsmål. Hypoteksföreningar och Privatbanker äro särskildt för landtbrukets uppkomst påkallade, båda för att sätta inhemska kapitaler i rörelse och öka dem genom krediten, de förra äfven för att i landet indraga fremmande kapital. Regeringen kan gynna deras uppkomst genom villigt tillstånd till deras inrättande, och i synnerhet Privatbankernas genom en liberal lagstiftning för desamma och genom aflägsnande af all sådan Statsbankens konkurrens, som icke är grundad i sakens natur, hvartill bland annat och främst hörer förändring i Statsbankens för närvarande af penningbehofvet och penningtillgången helt och

hållet oberoende diskontranta. Ty intet enskildt företag kan konkurrera med en Statsinrättning, som icke behöfver hafva någon vinst alls på sin rörelse. Det kan sägas, att detta är en vinst för det allmänna. Det vore så visserligen, om Statsbanken 1:o vore en depositionsbank för uppsamlande af alla lediga kapitaler och 2:o om den skulle lemna en lika lätt kredit, på lika små summor och med lika liten omgång, som en privatbank kan lemna den. Privatbanker äro för landet ett oafvisligt behof; och det vore af stor vigt, om Kejslerliga Hushållnings-Sällskapet skulle på detta behof och de hinder, som möta dess tillfredställande, fästa en Nådig Regerings uppmärksamhet.

10

Jag vågar slutligen förutsätta, att Kejslerliga Hushållnings-Sällskapet såsom det aldraväsentligaste medel för landtbrukets upphjelpande och för lättad afsättning af landtmannavaror anser anläggandet af jernvägar, främst i landets mest odlade och bördigaste delar. För deras erhållande torde åtminstone till en början intet annat hopp finnas, än Regeringens mellankomst.

Ödmjukast anhållande, att Kejslerliga Hushållnings-Sällskapet täcktes med öfverseende upptaga dessa endast om min goda vilja vittnande, säkert till stor del öfverflödiga anmärkningar, har jag äran med djupaste vördnad framhärda.

20

*Kejslerliga Hushållnings-Sällskapets
aldrödmjukaste tjänare
Joh. Wilh. Snellman.*

35 1858.

Litteraturblad n:o 1, januari 1858

30

En nyårsönskan till bladets ärade läsare kommer mot bruket sentida. Hvarje årets dag är dock äfven en nyårsdag, och det hjälper föga, om menniskan blott engång om året skulle ångra sina fel och besluta bättring. Endast de oundvikliga skiftena i menskliga lifvet hafva sina bestämda årsdagar af stor glädje eller stor sorg, från hvilka menniskan tvingas att datera en ny tid. Det är dessa sorgens tidskiftande dagar, menniskan förlåtligen så gerna skjuter ifrån sig; och det är väl god lycka dertill de sedvanliga nyårshelsningarne skola tillönska. Önskningsarnes maktlöshet, att dem afvända, har i förening med den egoism, som låter hvar och en hafva nog af egna fröjder och sorger, gjort dessa nyårshelsningar till ett tomt och tanklöst ljud, från hvars upprepande man derföre nu köper sig fri med några slantar. Det vore visst större skäl, att i stället för »lycka till!» säga »gör bättring!» Men det är menniskorna till heder att befara, att känslan af egen skralhet skulle göra den senare helsningen lika ledsam att uttala, som medvetandet om likgiltigheten för nästans fröjd och sorg gjort den förra.

40

Tidningarne hafva, som bekant, icke ännu begagnat utvägen att köpa sig fria från nyårshelsningen. Hos dem råder en ömhet för läsarens välgång, hvilken knappt nog finner ord att rätt uttala sig. Att den är upprigtig, kan icke heller betviflas. Ty det finnes väl ingen ibland dem, som icke önskar, att de gamla läsarene måtte florera till Methusalem's ålder, och att nya läsare derunder måtte vexa upp till tusende sinom tusen. Ja de skulle väl äfven med godt medvetande kunna tillägga helsningen: »bättre eder!» Ty sträfvandet till förbättring hos

50